

Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?

Naam: Ruben de Lange

Studentnummer: 504554

Eerste supervisor: Dr. I. van Oorschot

Tweede supervisor: Dr. R. van Reekum

Aantal woorden: 9811 woorden

Aantal woorden appendix I: 544 woorden

Abstract

De toekomst is een fenomeen waar iedereen dagelijks mee te maken heeft, maar jongeren steeds meer mee geconfronteerd worden. Zeker in de huidige tijd werpt het denken over de toekomst belangrijke vraagstukken op wat betreft de economie en het klimaat. Er heeft een verandering in onze perceptie plaatsgevonden, mensen zijn zich bewust van de schade die ons kapitalistisch en opportunistisch handelen aan de planeet heeft toegebracht. Dit bewustzijn is nog relatief nieuw, maar heeft een grote impact op jongeren die nog een hele toekomst voor zich hebben. Door semigestructureerde interviews probeert dit onderzoek inzicht te krijgen in hoe de jongeren van nu proberen hun toekomst te navigeren onder kapitalocene condities. Dit onderzoek analyseert de toekomstverwachtingen en -voorstellingen van jongeren op de arbeidsmarkt, woningmarkt en klimaatverandering en stelt dat er verschillende manieren zijn waarop jongeren met deze uitdagingen omgaan. Dit onderzoek is een theoretische aanvulling op de literatuur betreffende het kapitalocean, daar het specifiek in de belevingswereld van jongeren onderzoek doet. Daarnaast biedt dit onderzoek inzicht in de verschillende manieren hoe jongeren omgaan met toekomstige uitdagingen in de economische en ecologische dimensie. Tevens is het van sociaal belang omdat het inzicht geeft in de voorstellingen van jongeren op wat normaliter gebieden zijn waar voornamelijk 'volwassenen' het voor het zeggen hebben en de publieke discouse bepalen.

Keywords: economie, jongeren, kapitalocean, klimaat, toekomstnarratieven

Inhoudsopgave

Introductie	4
Theoretisch kader	8
Het kapitalocean	8
De kapitalistische realiteit de enige?	10
De jeugd heeft de toekomst?	12
Onderzoeksmethode en data-analyse	16
Sampling	16
Privacy	18
Benadering	18
Dataverzameling	19
Data-analyse	20
Validiteit en betrouwbaarheid	21
Resultaten en data-analyse	22
Arbeidsmarkt	22
Woningmarkt	24
Klimaat	27
Gecombineerde toekomstnarratieven	29
Conclusie en discussie	32
Economische dimensie	32
Ecologische dimensie	33
Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?	34
Discussie	35
Referentielijst	37
Appendix I: Topielist	42
Appendix II: Checklist ethical and privacy aspects of research	44
Appendix III: Informed Consent Form	51

Introductie

‘Wie de jeugd heeft, heeft de toekomst’ is een bekend Nederlands gezegde waarmee bedoeld wordt dat er goed voor de jeugd moet worden gezorgd, omdat zij de toekomst gaan vormgeven. Maar welke toekomst gaan jongeren vandaag de dag tegemoet?

Klimaatverandering begint een steeds grotere en serieuze rol te spelen in de maatschappij, de woningmarkt is door de hoge prijzen onbereikbaar geworden voor veel jongeren en mochten ze na jaren investeren zijn afgestudeerd, gaan ze een onzekere en ‘flexibele’ arbeidsmarkt betreden. De problemen beginnen voor deze jongeren al tijdens het studeren. Jongeren die tussen 2015 en 2022 zijn begonnen met studeren, worden nu al de pechgeneratie genoemd. Na de afschaffing van de basisbeurs in 2015, hebben deze studenten bij de overheid een lening af moeten sluiten om hun onderwijs en bijkomende kosten te kunnen financieren. Uiteraard geldt dit niet voor iedereen maar het CBS (2022) ziet over deze periode het aantal mensen met een studieschuld enorm stijgen, van 1,025 miljoen mensen in 2015 naar 1,6 miljoen in 2023. En in tegenstelling tot wat velen denken, ervaart 57% van de studenten nu meer stress dan tijdens de coronalockdowns (Nationale Onderwijsgids, 2022). Studenten maken zich namelijk zowel zorgen over hun toekomstige inkomen en in hoeverre ze daarmee een stabiele toekomst tegemoet gaan (Nederlands Jeugdinstituut, z.d.), als over het klimaat. Volgens het CBS (2021) vindt 83,5% van deze groep klimaatverandering in de toekomst een groot probleem, en maakt 72,3% zich zorgen over de gevolgen van klimaatverandering voor toekomstige generaties.

Deze groep jongeren heeft legio zorgen waarmee ze rekening houden wanneer zij de toekomst tegemoet gaan, terwijl zij niet de oorzaak zijn van de context waarbinnen zij de toekomst tegemoet gaan. Deze toekomst is volgens Moore niet rooskleurig en daarvoor moeten we kijken naar hoe we hier gekomen zijn. Hij stelt namelijk dat we in het kapitalocean (Moore, 2017) zijn aanbeland. Een tijdsperiode waarin de kapitalistische praktijk en het

constante accumuleren van kapitaal centraal staat. Deze praktijk heeft ertoe geleid dat er geen rekening is gehouden met enige vorm van externe effecten, omdat deze integraal zijn aan de werking van het kapitalisme, en dat we daarom nu zien dat de mens een grote invloed heeft gehad op het klimaat. Naast klimaatverandering heeft onze kapitalistische ideologie ook voor meer onzekerheid gezorgd op de arbeidsmarkt en woningmarkt. Deze toename aan onzekerheid noemen we in dit onderzoek precarisering, Allison (2013) legt dit begrip uit als een angst om een leven vol (financiële) onzekerheid te leven. Het niet kunnen voldoen aan wat wij als maatschappij ‘normaal’ vinden, zoals het kopen van een huis of het hebben van een vast contract, voedt deze onzekerheid.

Met dit onderzoek wordt gepoogd inzicht te krijgen in hoe jongeren een toekomst voor zichzelf zien in de context van het kapitaloecen. Deze toekomst wordt onderzocht door jongeren te vragen naar hun voorstellingen van de toekomst op drie verschillende gebieden: de arbeidsmarkt, de woningmarkt en het klimaat. Voor deze drie onderwerpen is gekozen omdat de jongeren van nu hoogstwaarschijnlijk te maken gaan krijgen met uitdagingen op alle drie de vlakken. Ook zijn jongeren zich steeds meer bewust van deze uitdagingen en is het dus daarom interessant om hun visie en toekomstverwachtingen hieromtrent te schetsen. Middels een narratief-onderzoek worden zij in staat gesteld om op een verhalende wijze hun toekomst te schetsen. Vanuit de wetenschap dat jongeren zich zorgen maken over het klimaat en hun economische toekomst in een kapitalistische maatschappij, is de volgende onderzoeksvraag ontstaan: *“Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?”*

De maatschappelijke relevantie van dit onderzoek vloeit voort uit het feit dat zeker jongeren zich steeds bewuster worden van de consequenties van ons handelen op de planeet en de gevolgen van klimaatverandering (NOS, 2021). Dit terwijl deze jongeren ook te maken gaan krijgen met een hogere mate van precarisering en onzekerheid op de arbeidsmarkt (Mohandesi, 2017) en op de woningmarkt, wat er nu al voor zorgt dat ze langer thuis blijven

wonen (Erasmus Magazine, 2023). Ondanks deze zorgen hebben jongeren wel nog een hele toekomst voor zich die ze zelf vorm kunnen geven. In hoeverre zij denken daarin belet te worden door ecologische en economische uitdagingen moet uit dit onderzoek blijken. Tevens is dit onderzoek maatschappelijk relevant omdat het inzicht geeft in het vertrouwen dat jongeren hebben in de toekomst van onze samenleving. Omdat zij zowel nu als in de toekomst actief zullen moeten participeren in de maatschappij, is het bijzonder relevant voor diezelfde maatschappij om hun overtuigingen hieromtrent te bekijken.

Er is veel literatuur te vinden wat betreft de onderwerpen die binnen dit onderzoek centraal staan, waarbij in sommige gevallen ook aandacht is voor jongeren en hun plek in de maatschappij. Wat betreft de precarisering op de arbeidsmarkt (Mrozowicki en Trappman, 2020) en precarisering op de woningmarkt (Waldron, 2021; McKee et al., 2017) wordt er al expliciet aandacht besteed aan de positie van jongeren. Over het kapitalisme en de realiteit waarin wij leven (Jameson, 1991; Sennet, 1997; Fisher, 2009; Foster & Clark, 2009), het kapitalocean (Moore, 2017; Pichler, Brand & Görg, 2020) en andere vormen van ‘anthropocean denken’ (Bonneuil, 2015) is veel literatuur te vinden. Deze literatuur beschrijft echter voornamelijk algemene veronderstellingen, zonder een verschil te maken tussen jong en oud. Klassen worden wel behandeld maar er wordt in deze literatuur weinig aandacht besteedt aan jongeren die de toekomst, waar veel over wordt geschreven, daadwerkelijk moeten gaan leven. Hierin hoopt deze scriptie haar wetenschappelijke relevantie te tonen, door specifiek inzichtelijk te krijgen hoe jongeren hun toekomst onder de gegeven condities voor zich zien en vorm denken te kunnen gaan geven.

In het volgende hoofdstuk zullen de belangrijkste theoretische concepten worden uitgelegd, hierbij gaan we van een abstract gegeven (het kapitalocean) naar concrete gevolgen voor jongeren (precarisering en de toekomst). Na het theoretische hoofdstuk volgt de methodesectie, hierin zal worden ingegaan op de kwalitatieve onderzoeksmethode die

gebruikt wordt tijdens dit onderzoek en hoe voorbereidingen zijn getroffen alvorens het onderzoek uit te voeren. Na het methode-hoofdstuk bevindt zich het resultatenhoofdstuk. Hierin zullen de belangrijkste resultaten van het onderzoek worden weergegeven en uitgelegd aan de hand van de literatuur. Tot slot volgt er nog een hoofdstuk waarin de conclusie van dit onderzoek zal worden geponeerd en er ruimte is voor een discussie, beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek.

Theoretisch kader

Om onze onderzoeksvraag te beantwoorden is het belangrijk om de context te schetsen waarbinnen jongeren een toekomst tegemoet gaan. Centraal in dit onderzoek staat het kapitalocean als maatschappelijke en historische context waarbinnen deze toekomst plaats moet vinden. Om het kapitalocean zelf te duiden zal de theorie van Moore (2017) worden gebruikt, om het in de historische context te plaatsen zullen de theorieën betreffende het laat- en nieuwe-kapitalisme van respectievelijk Jameson (1991) en Sennet (1997) worden gebruikt. Hierna wordt de kapitalistische realiteit en de noodzaak voor alternatieve narratieven besproken. Tot slot zal er enerzijds worden gekeken naar de economische gevolgen voor jongeren onder kapitalocene condities en anderzijds zal er worden gekeken naar hoe jongeren hun toekomstnarratieven vormgeven binnen die condities.

Het kapitalocean

Onze planeet heeft veel ontwikkelingen doorgemaakt in zijn bestaan, tot in de recente geschiedenis heeft de mens hier weinig over te zeggen gehad. Maar aan de relatief voorspelbare periode van het Holocean, lijkt nu een einde te zijn gekomen. De invloed van de mens op de directe leefomgeving en het klimaat begint steeds zichtbaarder te worden, wat door Bowden (2015) het tijdperk van het anthropocean genoemd wordt. Op de vraag waar deze verandering vandaan komt geeft Moore (2017) de mens en haar inmiddels dominante praktijk, het kapitalisme, de schuld. Deze verandering in tijdsperiode duidt Moore als het kapitalocean, wat zich uit laat leggen als: “*the ‘age of capital’ – the historical era shaped by the endless accumulation of capital*” (Moore, 2017 p.596). Wat bij deze interpretaties overeenkomt is de distantiëring van de voorheen dualistische visie tussen mens en natuur.

Lang werden deze dimensies los van elkaar gezien, maar de verbondenheid en wederzijdse invloed worden steeds zichtbaarder. Mens en natuur kunnen zo niet meer los van elkaar worden gezien en Moore (2017) wijt de consequenties van deze verbondenheid aan onze kapitalistische praktijk, waarbij de natuur als grondstof gebruikt is om onszelf op technologisch gebied te ontwikkelen en te verrijken.

Deze notie van het kapitalocean is ontstaan vanuit het handelen naar en voortdueren van onze kapitalistische ideologie. Het voortdueren van deze ideologie heeft er volgens Jameson (1991) voor gezorgd dat we in een periode van het laat-kapitalisme zijn aangekomen, de laatste fase van het kapitalisme. Dit houdt in dat alle Aardse zaken, zoals ook cultuur en natuur een monetaire waarde hebben gekregen in onze samenleving. Waar het denken in 'geld' vroeger voornamelijk in de Westerse wereld dominant was, is dit door globalisering wereldwijd gemeengoed geworden (Geef, 2015). Hiernaast worden de mogelijkheden om als wereld op te treden tegen de ecologische gevolgen van ons kapitalistisch handelen door globalisering ook steeds minder. Deze ontwikkeling, waarin verondersteld wordt dat bedrijven machtiger dreigen te worden dan staten noemt Sennet (1997) het nieuw-kapitalisme. Deze veronderstelling gaat verder dan die van het laat-kapitalisme, omdat Sennet voorziet dat het kapitalisme nog verder door kan groeien, terwijl de macht van de staat afneemt. Deze discrepantie in onderlinge verhoudingen maakt de aanpak van de ecologische consequenties ook bijzonder complex. Pichler, Brand en Görg (2020) erkennen deze complexiteit en de beperkte macht van de staat door te stellen dat er bij de aanpak van klimaatverandering sprake is van *social materiality*. Deze *social materiality* uit zich volgens hen in het feit dat liberale democratieën radicale maar nodige ingrepen proberen te vermijden, en op zoek gaan naar wet- en regelgeving die de accumulatie van kapitaal en economische groei niet aantasten. De discrepantie die hieruit voortvloeit is het feit dat de oplossing van het klimaatprobleem wordt

gezocht binnen de kaders van het kapitalisme, wat volgens Pichler, Brand en Görg (2020) en Moore (2017) juist de veroorzaker is van het klimaatprobleem.

De kapitalistische realiteit de enige?

Zoals uit bovenstaande blijkt, worden de veranderingen aan ons klimaat verweten aan de kapitalistische praktijken die in alle sociale facetten van onze globale wereld te vinden zijn. Fisher (2009) erkent dat we in een kapitalistische realiteit terecht zijn gekomen. Een realiteit waarin het volgens hem makkelijker te bedenken is hoe de wereld zal eindigen, dan hoe het kapitalisme zal eindigen. Het erkennen van deze realiteit is echter wel iets dat is weggelegd voor mensen die nog bekend zijn met vroegere alternatieven. Mensen die zijn geboren in 1990 of daarna, weten niet beter dan dat de kapitalistische realiteit, hun realiteit is (Fisher, 2009). De studenten van het heden leiden aan *reflexive impotence*. Ze weten dat we de slechte kant op gaan, maar zien zich niet in staat hiertegen op te treden omdat ze toch zullen verliezen van de kapitalistische realiteit waar ze zich in begeven. Hierdoor creëren ze een *self-fulfilling prophecy* waarin het niet handelen naar de inzichten van hun reflexiviteit, leidt tot de versterking van de situatie waarop deze reflexiviteit van toepassing is, de kapitalistische realiteit.

Een ander schoolvoorbeeld van de kapitalistische realiteit waar wij in leven, is het feit dat het klimaatvraagstuk en verduurzaming op een kapitalistische manier wordt benaderd. *Sustainable consumption* is een hot topic geworden in de laatste jaren, een trend die Foster en Clark (2009) onderschrijven. De waarde van een goed of dienst wordt bepaald door de uitwisselingswaarde die het vertegenwoordigt. Nu lucht, water, en andere organismen geen uitwisselingswaarde vertegenwoordigen, kan het kapitalisme niets anders doen dan wat het altijd gedaan heeft: het voortzetten van de accumulatie van kapitaal onder een groen credo. Het 'maatschappelijk verantwoord' proberen bij te dragen aan duurzame(re) consumptie past

binnen de tijdsgeest, maar, stellen Foster en Clark: “*In reality, these visions amount to little more than a renewed strategy for profiting on planetary destruction*” (2009, p.1). Hieruit blijkt dat Foster en Clark veronderstellen dat we ons begeven in het kapitalocean en daar niet uit gaan komen, omdat het onze realiteit is en er geen alternatief denkbaar is.

De onhoudbaarheid van deze situatie vergroot de noodzaak voor een alternatieve toekomst. *Future narratives* zijn hiervoor volgens Bode en Dietrich (2013) uitermate geschikt omdat binnen deze narratieven situaties centraal staan, die meerdere continueringen mogelijk maken. De situatie van nu, de kapitalistische realiteit, geeft men de mogelijkheid om verschillende toekomsten te denken. Narratieven zijn nauw verbonden met het idee van ‘de toekomst’. Narratieven zijn namelijk conceptueel gezien vertellingen over een lineair tijdsframe, en zodoende altijd onderweg naar de toekomst (Squire, 2012). Bazzani (2022) ziet in narratieven van de toekomst de aanzet voor actie in het heden. Toekomstnarratieven projecteren de hypothetische route die gevolgd moet worden om tot een nieuwe realiteit te komen. Hiernaast vergroten toekomstnarratieven het agentschap voor de samenleving of bepalende actoren in de geprojecteerde toekomst, omdat de projectie naast een doel, ook een structuur projecteert. Volgens Milkoreit (2017) heeft onderzoek gedaan naar *socio-climatic imaginaries*, daar *imaginaries* de opstap zijn naar narratieven (Bazzani, 2022). In haar onderzoek stelt zij dat er twee dimensies ten grondslag liggen aan de inrichting van *imaginaries*, kansen en beperkingen. Beide dimensies beïnvloeden het doel en het narratief dat leidend is voor het behalen van het doel. Vooral voor jongeren wordt noodzaak van de toekomst steeds duidelijker, en wordt dus de vraag hoe zij deze verbeelden steeds relevanter (Barelli et al., 2022). Over de toekomstnarratieven van jongeren wordt in de volgende paragraaf nader ingegaan.

De jeugd heeft de toekomst?

Jongeren krijgen weinig tot geen specifiek aandacht binnen de bovenstaande literatuur, terwijl zij naast de ecologische gevolgen ook te maken krijgen met de economische gevolgen van de realiteit waarin zij leven. Alvorens we gaan kijken naar de toekomstnarratieven van jongeren, richten wij ons op de economische gevolgen van onze realiteit. Wij richten ons op precarisering als economisch gevolg op twee gebieden, de woningmarkt en de arbeidsmarkt. Precarisering staat voor Allison (2013) centraal voor onze moderne tijd en wordt beschreven als specifieke subjectiviteit van angst om een leven vol onzekerheid te leven. Deze onzekerheid is economisch van aard, daar mensen bang zijn voor het niet kunnen voldoen aan de financiële behoeften voor een ‘normaal’ leven. De precarisering op de woningmarkt is volgens Waldron (2021) ontstaan na de financiële crisis in 2008. Toen veel huiseigenaren werden onteigend door een gebrek aan financiële draagkracht, zijn deze huizen terechtgekomen in handen van private investeerders in vastgoed. Vooral voor jongeren en starters heeft dit een grote impact op hun mogelijkheden tot het kopen van een huis, iets dat volgens Waldron (2021) garant stond voor stabiliteit en vooruitgang voor de middenklasse. Hiernaast speelt ook de afname van sociale woningbouw een rol in de vlucht van *Generation Rent* naar private huurwoningen. McKee, Moore, Soaita en Crawford (2017) zien naast de vlucht naar private huurwoningen, dat jongeren vaker thuis blijven wonen. Volgens McKee et al. (2017) is er sprake van een *fallacy of choice* (drogreden betreffende keuzes) omdat naar dit probleem nog wordt gekeken alsof jongeren een keuze kunnen maken wat betreft thuis- of uitwonen. Dit terwijl er geen sprake is van een keuze wanneer de financiële gevolgen zo hoog zijn, zonder garantie op een eigen koopwoning in de toekomst.

Naast het wel of niet hebben van de keuze om op jezelf te gaan wonen, is er nog een vorm van precarisering die voornamelijk jongeren treft: precarisering op de arbeidsmarkt. Jongeren hebben een groter risico op armoede, tijdelijke dienstverbanden en werkloosheid

volgens Mrozowicki en Trappmann (2020), terwijl zij over het algemeen wel tevreden zijn met hun levens. Jongeren passen zichzelf en hun verwachtingen namelijk aan de omstandigheden aan waarbinnen zij zich bevinden. Mrozowicki en Trappmann onderscheiden vier verschillende typen werkende jongeren, op basis van hun visie op precarisering op de arbeidsmarkt. *Workerists* kiezen voor een stabiele carrière en vaste aanstelling omdat zij economische achteruitgang zien als een uitdaging die wel overwonnen zal worden. *Post-workerists* hebben geen behoefte aan een stabiel en zeker dienstverband, zij kiezen voor autonomie, vrijheid en flexibiliteit om met de precarisering om te gaan. *Precarious blocked's* zijn zich bewust van de precaire werkomstandigheden en wilt deze vermijden, zonder dat daadwerkelijk te kunnen. Het betreft hier een groep die zich wel wilt binden aan een zeker dienstverband, maar daartoe niet in staat is (bijvoorbeeld laagopgeleid). Tot slot de *precarious withdrawn*, deze jongeren hebben zich uit de gewone arbeidsmarkt onttrokken, denk hierbij aan werk in de informele of illegale sector of het bewust gebruik maken van sociale uitkeringen. Wat deze typen jongeren gemeen hebben is dat zij zich allen bewust zijn van de precarisering op de arbeidsmarkt, en er dus op hun eigen manier mee om proberen te gaan.

Naast verschillen in omgang, zijn er ook verschillen in toekomstverwachtingen van jongeren die zich bewust zijn van economische precarisering. Volgens Carreri (2021) zijn er drie ideaaltypen 'reacties' op de verwachte arbeidstoekomst. Ten eerste *hopeful open end* wat inhoudt dat mensen hopen hun dromen en potenties waar te kunnen maken, zonder daar echt een plan voor te hebben. Ten tweede *discouraged open end* waarbij men in extreme mate gelooft geen grip meer te hebben op de eigen toekomst, de kansen af ziet nemen en weinig vertrouwen meer hebben in hun toekomst. Als laatste 'reactie' onderscheidt Carreri (2021) *confident open end*, hierbij heeft men het vertrouwen zelf een goede toekomst vorm te kunnen geven op basis van hun scholing of ervaring, door deze strategisch in te zetten en kansen te creëren. De toekomstnarratieven die jongeren hebben hangen dus af van het vertrouwen in het

eigen kunnen, het gevoel regie uit te kunnen oefenen op de eigen toekomst en het aanpassingsvermogen aan economische uitdagingen.

Jongeren zijn zich ook bewust van het feit dat zij niet alleen de hele samenleving kunnen veranderen, en maken zich zorgen om de toekomst van de maatschappij. Nordensvard (2014) koppelt deze zorgen over de toekomst van de maatschappij aan hoe hoopvol jongeren naar deze toekomst kijken. Zijn eerste narratief is onherroepelijk verbonden met het concept hoop en betreft het *utopische* narratief. Een meer sociaal-juiste samenleving ligt ten grondslag aan deze visie maar dient vaak meer als een verlangen, dat volgens Nordensvard (2014) sterk genoeg is om de hoop levend te houden en een actieve bijdrage te leveren aan een alternatieve toekomst. Zijn tweede narratief is de *dystopische* visie. Dit is geen hopeloze visie, maar laat zien dat een jongere de maatschappij op een kritische wijze begrijpt. De negatieve gevolgen van vooruitgang staan centraal en door via de gemaakte fouten terug te redeneren, kan er begrip ontstaan voor hetgeen nodig is om een alternatieve toekomst werkelijkheid te maken. Het derde toekomstnarratief dat Nordensvard beschrijft is de *disutopische* visie. Binnen deze visie is er geen ruimte meer voor hoop. Deze visie sluit veranderingen uit en heeft geen plaats voor een alternatieve visie op de negatieve vooruitgang van de maatschappij.

Barelli et al. (2022) hebben onderzoek gedaan naar toekomstnarratieven van jongeren op verschillende thema's (technologie, arbeidstoekomst, relaties). Zij zien binnen de toekomstnarratieven voor jongeren een verschil tussen een gepolariseerd of complex narratief, waarbij het eerste betekent dat ze een positief of negatief waardeoordeel geven aan de thema's en het tweede betekent dat jongeren beide kanten van het oordeel aantikken, maar niet per se een kant kiezen. Volgens Thomson et al. (2002) zijn de toekomstnarratieven van jongeren ook afhankelijk van de ervaren hoeveelheid agentschap op een bepaald gebied. Zij maken een onderscheid tussen situaties waarin jongeren een keuze hebben (*choice*) om te acteren en situaties waar jongeren geen invloed op hebben (*fate*). De toekomstnarratieven van jongeren

zijn dus afhankelijk van veel verschillende invloeden, maar het vormen van deze narratieven wordt bemoeilijkt door de onwetendheid die de toekomst met zich meebrengt. Jongeren kunnen nog niet weten hoe hun economische en ecologische toekomst er definitief uit zal zien, maar kunnen hier wel invloed op uitoefenen door verantwoordelijkheid te nemen voor hun agentschap. Vandaar dat het in het kader van deze scriptie interessant is om te kijken hoe jongeren omgaan met verschillende uitdagingen die zij tegen gaan komen in de toekomst die zij tegemoet gaan.

Onderzoeksmethode en data-analyse

In dit onderzoek staat de pechgeneratie studenten centraal. Deze studenten vormen een cohort dat begonnen is met studeren tussen 2015 en 2022. Wat deze groep studenten uniek maakt ten opzichte van studenten die buiten het cohort vallen, is het feit dat zij geen basisbeurs hebben gekregen van de overheid en onderhevig waren aan het leenstelsel, waardoor zij in veel gevallen een studieschuld hebben opgelopen of dit geprobeerd hebben te vermijden door andere keuzes te maken. In dit onderzoek zal er worden gekeken naar hoe jongeren in het algemeen en de pechgeneratie in het bijzonder hun toekomst voor zich zien op de woningmarkt, arbeidsmarkt en wat betreft het klimaat. Deze gebieden komen voort uit de kapitalocene condities waarbinnen de jongeren een toekomst tegemoet gaan.

Sampling

De populatie die in dit onderzoek centraal staat zijn jongeren die zich een toekomst moeten verbeelden onder condities van economische precarisering en klimaatverandering. De case van deze populatie die in dit onderzoek gebruikt wordt is de pechgeneratie, deze groep personen bestaat uit studenten die het hoger beroepsonderwijs (HBO) en het wetenschappelijk onderwijs (WO) hebben genoten in de periode van 2015 tot en met 2023. Het betreft hier een groot aantal mogelijke respondenten, dus zal er gebruik worden gemaakt van *purposive sampling* om tot een selectie respondenten te komen (Sharma, 2017). Het voordeel van deze vorm van respondentenselectie is dat er aan de hand van vooraf onderbouwde criteria kan worden gezocht naar respondenten. Voor dit onderzoek wordt dat gedaan aan de hand van de volgende criteria: Voor dit onderzoek zal er voor worden gekozen om jongeren van verschillende studies en op verschillende niveaus te bestuderen, om zo een breder scala aan

toekomstverwachtingen en uitdagingen te onderzoeken dan wanneer er slechts op één studie zou worden gefocust. Hiervoor wordt gekozen om de representativiteit van de ‘generatie’ in pechgeneratie te waarborgen. Hiernaast zullen er zowel huidige studenten als afgestudeerde studenten worden geselecteerd, voor deze tweede groep is gekozen omdat zij al de uitdagingen van flexibele arbeidsmarkt en preciaire woningmarkt ervaren, waar huidige studenten dat nog niet of in mindere mate hebben. Dat schetst een breder beeld van de lange(re) termijn gevolgen van het hebben van een studieschuld en biedt een kijkje in de toekomst van de pechgeneratie. Er wordt binnen de sampling ook vanuit gegaan dat alle respondenten zich bewust zijn van klimaatverandering, waardoor niet-gelovers niet zullen worden geselecteerd. Hiervoor is gekozen om te kunnen garanderen dat respondenten klimaatverandering opnemen binnen hun toekomstnarratief. Wanneer een mogelijke respondent namelijk niet gelooft in klimaatverandering, zal deze geen probleem onderschrijven wat het klimaat en de toekomst betreft. Hiernaast zou er dan ook geen sprake zijn van een toekomstnarratief onder kapitalocene voorwaarden, wat uitgaat van ecologische (klimaat)veranderingen door het kapitalistische handelen van de mens. Hierdoor waren niet-gelovers in klimaatverandering dus niet bruikbaar voor dit onderzoek en werden deze buiten de sampling-poule gelaten. In totaal zullen er elf interviews worden afgenomen met verschillende respondenten om de representativiteit te waarborgen. Hieronder volgt een klein overzicht van de respondenten op basis van opleidingsniveau:

Universiteit	G-UNI, N-UNI, R-UNI, X-UNI
Hoger beroepsonderwijs (HBO)	J-HBO, L-HBO, L2-HBO, M-HBO, N-HBO, R-HBO
Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)	R-MBO

Privacy

Om de privacy van de respondenten te garanderen zullen alle respondenten worden geanonimiseerd bij de data-analyse. Ook zullen alle respondenten voor aanvang de ethics and privacy checklist invullen, waarin zij toestemming geven voor het opnemen en gebruiken van hun gegevens en antwoorden. Ook stelt deze checklist hen in staat om, indien gewenst, later nog terug te komen op antwoorden. In deze checklist wordt tevens de belofte gedaan om zorgvuldig en verantwoord om te gaan met de gegevens van de respondenten om de privacy te waarborgen.

Benadering

In dit onderzoek zal er gebruik gemaakt worden van kwalitatieve methoden binnen een *narrative approach*. De ervaringen en toekomstverwachtingen staan centraal in het vertellen of voorstellen van een verhaal en dat zal bij deze benadering ook de te analyseren data worden (Butina, 2015). Er wordt in dit onderzoek voor een *narrative approach* gekozen omdat de ervaringen en verwachtingen van zorgen, uitdagingen en maatschappelijke overtuigingen leidend zijn voor het narratief van de respondent. De verwachtingen die mensen hebben leiden volgens Oomen, Hoffman en Hajer (2022) tot een sociologie van verwachtingen, een vorm van *futureing*. Binnen deze sociologie van verwachtingen kunnen toekomstverwachtingen leiden tot een legitimering van de toekomst, waardoor de respondent deze toekomst als 'ware toekomst' kan schetsen voor zichzelf. Deze benadering wordt dan ook vaak gekozen om onder andere de cultuur, historische ervaringen, identiteit en leefstijl van de verteller te begrijpen, welke ook meetellen als referentiekader voor de toekomst en als ruwe data zal worden bestudeerd (Butina, 2015). De *narrative approach* gaat voornamelijk over de collectie van verhalen, ervaringen of percepties van individuen of kleine groepen personen. Deze verhalen worden gebruikt om de identiteit van deze individuen bloot te leggen

en te achterhalen welke drijvende krachten er achter de verhalen, ervaringen of percepties zitten. Deze benadering heeft als voordeel dat het makkelijker wordt om diepgaande data te verzamelen omdat narratieven in de regel een dichte en gedetailleerde beschrijving opleveren over een bepaald onderwerp of een bepaalde ervaring. Tot slot maakt deze benadering het mogelijk om diepgaande betekenissen en overwegingen te achterhalen omdat mensen zichzelf vaak blootgeven in hun verhalen en ervaringen. Deze diepgaande betekenissen en verhalen zijn echter niet vanzelfsprekend en dienen te ontstaan door begeleiding van een onderzoeker, middels een passende topic-/vragenlijst. Het is tevens van belang gebruik te maken van open vragen, zodat de respondent wordt gestimuleerd na te denken over het antwoord en hij of zij de vrijheid geniet om zelf een persoonlijk antwoord te bedenken.

Dataverzameling

Om deze *narrative approach* te faciliteren zal er in dit onderzoek gebruik gemaakt worden van kwalitatieve dataverzameling door het gebruik van semigestructureerde interviews (Appendix 1). Voor deze methode van dataverzameling is gekozen omdat het de onderzoeker in staat stelt om open en meer diepgaande vragen te stellen en door te vragen op de antwoorden van de respondent (Adams, 2015). Deze semigestructureerde interviews zullen worden gehouden met studenten uit de pechgeneratie. Het doel van de interviews is om te achterhalen hoe de perceptie van het kapitalocean in het bijzonder en de veranderende wereld in het algemeen, invloed heeft op de toekomstnarratieven. Centraal staan hierin het besef van de veranderde economische en ecologische situatie die ontstaan is als gevolg van de kapitalistische ideologie. Door middel van semigestructureerde interviews met een topiclijst gebaseerd op het theoretisch kader, is het mogelijk voor de interviewer en de respondent om een open gesprek te voeren, zonder vast te zitten aan strakke kaders. Ook geeft dit soort interviews de ruimte om tijdens het gesprek door te vragen op interessante, niet vooraf

opgestelde inzichten die voort kunnen komen uit het interview. Dit bevordert op haar beurt weer het narratieve karakter van het onderzoek (Adams, 2015).

Data-analyse

Nadat de data verzameld is, zal deze worden geanalyseerd aan de hand van het programma Atlas.ti. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van zowel een deductieve benadering in het toetsen van de theorieën over narratieven, voorstellingen en verwachtingen, als van een inductieve benadering door op zoek te gaan naar nieuwe concepten en thema's die voortkomen uit de interviews en de invloed op de toekomstperceptie tijdens het kapitaaloceren. De analyse zal gebeuren door de ruwe data (de interviews) te coderen. Dit coderen gebeurt in drie stappen: Ten eerste zal er open worden gecodeerd, hierbij worden delen van de tekstuele data geïdentificeerd als concepten en thema's die relevant kunnen zijn voor het categoriseren. De data wordt uitgedrukt als zijnde onderdeel van een bepaald concept of thema. Dit gebeurt door de reacties van respondenten te bestuderen en overlappende woorden, zinnen en concept-indicatoren te organiseren binnen brede initiële thema's. Wanneer deze thema's worden herkend binnen meerdere interviews, kunnen deze een eigen code krijgen, waarmee de eerste fase van open coderen is afgerond. De tweede fase is het axiaal coderen van de open codes en betreft het verder verfijnen en categoriseren van de eerder opgemerkte thema's. Axiaal coderen probeert dus een relatie te identificeren tussen de open codes, zodat er 'kerncodes' ontstaan, die weer gebruikt kunnen worden voor het selectief coderen, de laatste fase van dit proces. Binnen het axiaal coderen zal gebruik gemaakt worden van de *constant comparison* methode (Williams & Moser, 2019), welke inhoudt dat alle verzamelde data, thema's en codes constant met elkaar vergeleken worden om een dieper begrip te krijgen van de data en daardoor beter te kunnen coderen en afbakenen voor het gebruik van de codes tijdens het selectief coderen. Bij het selectief coderen, de derde stap binnen dit proces, wordt er eigenlijk

verder ingegaan op het abstracte karakter van de categorieën die zijn ontstaan binnen het axiaal coderen. De categorieën worden geanalyseerd om te kijken of er bredere, overkoepelende thema's kunnen worden geïdentificeerd, welke gebruikt kunnen worden om de verhalen van de respondenten te verklaren. Wanneer deze thema's kunnen worden geïdentificeerd en uiteindelijk een verband kunnen creëren, kan er worden begonnen met het begrijpen en uitleggen van de data volgens een gedegen analyse. Deze verbanden kunnen vervolgens gebruikt worden om, mits sterk en onderbouwd genoeg, nieuwe theorieën aan het licht te brengen die ontstaan onder bepaald omstandigheden binnen hetgeen onderzocht is (Williams & Moser, 2019).

Validiteit en betrouwbaarheid

Deze methode van data-analyse is bruikbaar en relevant voor het onderzoek dat zal worden gedaan omdat het de onderzoeker in staat stelt om binnen veelomvattende verhalen en reacties, op een systematische wijze orde te scheppen. Door te beginnen met het open coderen wordt de onderzoeker gedwongen om ieder enigszins relevant stukje data een betekenis te geven, welke verder wordt verfijnd en gecategoriseerd binnen het axiaal coderen. Door deze categorieën en codes constant met elkaar te vergelijken, kan er worden gekeken naar bredere thema's die voortkomen uit de interviews en die de ruwe data ook daadwerkelijk betekenis geven. Belangrijker nog is dat de verhalen en ervaringen van de respondent een gedegen en systematisch onderbouwde betekenis krijgen, waardoor er goed kan worden gekeken dat hetgeen beoogd wordt te meten, daadwerkelijk wordt gemeten. Deze vorm van data-analyse past dus goed bij het onderzoek dat zal worden afgenomen en het bevordert de validiteit en betrouwbaarheid van het onderzoek.

Resultaten en data-analyse

In de resultatensectie zal worden beschreven welke resultaten naar voren zijn gekomen uit de gehouden interviews op basis van de behandelde onderwerpen. Eerst zal worden laten zien wat de respondenten zeiden over een bepaald onderwerp, daarna zal op deze reacties een theoretische analyse worden uitgevoerd met een narratieve lens. Ten eerste is er gesproken over het arbeidsmarkt- en woningmarktperspectief van de respondenten binnen de hedendaagse context. De combinatie van beide perspectieven vormt de economische dimensie van deze scriptie. Ten tweede is er gesproken over klimaatverandering en de waarneembaarheid daarvan enerzijds, en de toekomstverwachtingen hieromtrent anderzijds. Tot slot zal er worden gekeken naar welke toekomstnarratieven de combinatie van beide dimensies opleveren.

Arbeidsmarkt

In deze scriptie staat precarisering op de arbeidsmarkt centraal als een van de kapitalocene condities waarbinnen jongeren een toekomst moeten zien te navigeren voor zichzelf.

Respondenten zijn gevraagd naar hun toekomstverwachtingen op de arbeidsmarkt op basis van ontwikkelingen die de laatste jaren hebben plaatsgevonden. Ook werd hen gevraagd een schets te maken van hun eigen toekomst over vijf jaar en over twintig tot dertig jaar. Voor de korte termijn hadden de meeste respondenten geen problemen met de flexibiliteit op de arbeidsmarkt en werd het juist omarmd. M-HBO: *“Ik denk dat een beetje rouleren tussen werkgevers, laten we zeggen, om de pak hem beet 5 jaar ook goed is voor je ontwikkeling, zodat je heel veel verschillende dingen ziet. Dus op basis daarvan zou ik dat als oogpunt hebben om een werkgever te zoeken waar je zoveel mogelijk vrijheid en kansen zou hebben”*

en L-HBO, die het prettig vindt om op projectbasis te kunnen werken: *Ik vind het nu al heel fijn en ik zou het zeker later ook heel fijn vinden ... dan blijf je gewoon een beetje getriggerd en blijf je zeg maar op zoek gaan naar nieuwe dingen.*” Op de lange termijn zijn de meeste respondenten echter wel op zoek naar een stabiel en zeker dienstverband, R-HBO: *“Ik zou wel in de toekomst gewoon een vast contract willen, zodat je ook gewoon daarvan zeker bent, zeg maar, want ik moet deze maand aangezegd worden of mijn contract wel of niet wordt verlengd en ik denk dat als je een contract hebt voor onbepaalde tijd, dat je dan gewoon veel zekerder bent.”*

Stabiliteit en zekerheid zijn voor de arbeidstoekomst belangrijke overwegingen, maar zorgen maken de respondenten zich hier niet over. Dat komt door hun vooropleiding, zoals M-HBO, die technische bedrijfskunde studeert, illustreert: *“Ik weet gewoon heel erg dat een economische studie toch wel vaak voorkeur heeft ... Het is in mijn optiek ook een beetje een tijdloze opleiding en ik merk dat in Nederland en ook in Brabant met zoveel technologische ontwikkelingen, dat daar echt wel wat werk in ligt.”* Andere respondenten hebben vertrouwen in de arbeidstoekomst, omdat hun vervolgstappen al zijn uitgestippeld en weten welk pad ze moeten bewandelen om tot een succesvolle arbeidstoekomst te komen, R-HBO: *“Na mijn master, dan ga je een advocaat in opleiding doen. En dan zit je wel 3 jaar bij een kantoor, als dat goed gaat en de werkgever vindt dat ook, dan kan je vaak blijven.”* In sommige gevallen is er dus sprake van vertrouwen door vraag vanuit de arbeidsmarkt en in andere gevallen is er vertrouwen op basis van het nog te volgen traject.

Dat de respondenten op de lange termijn kiezen voor stabiliteit en zekerheid past binnen hoe Mrozowicki en Trappman (2020) zien dat jongeren omgaan met mogelijke precarisering op de arbeidsmarkt. Alle respondenten lijken op de lange termijn op het type jonge werkende dat zij *workerists* noemen. Dit type werkende kiest voor stabiliteit en zekerheid als beste verzekering tegen economische uitdagingen. Stabiliteit is volgens Barhate

en Dirani (2021) de belangrijkste pijler waar Gen-Z zijn of haar carrière op wilt bouwen.

Salaris is in eerste instantie niet het belangrijkste, omdat de jongeren er wegens hun zelfvertrouwen vanuit gaan dat zij zullen gaan krijgen wat zij waard zijn.

Alle respondenten denken dat zij op de lange termijn arbeidsmarktsuccessen zullen behalen en hebben vertrouwen in de genoten vooropleiding. Sommigen hebben al wel een planning hoe tot dit succes te komen, waar anderen dat nog niet of in mindere mate hebben. De respondenten zijn verdeeld tussen twee narratieven van Carreri (2021). Zij met een plan vallen binnen het narratief *confident open end*, waarbij het vertrouwen in henzelf en het hebben van een globaal plan, leidt tot vertrouwen in een succesvolle toekomst op de arbeidsmarkt. Zij zonder globaal plan vallen binnen het narratief *hopeful open end*, daar zij wel denken ooit hun potentie waar te kunnen maken op basis van hun competenties, maar nog niet precies weten hoe. De toekomstnarratieven binnen dit onderdeel van de economische dimensie zijn dus louter positief. Ook wat betreft de mogelijke flexibiliteit op de korte termijn. Alle respondenten verwachten een succesvolle arbeidstoekomst tegemoet te gaan en maken zich weinig zorgen over de toekomst die hen te wachten staat. De jongeren vallen qua type jongere werkende te typeren als *confident workerists* en als *hopeful workerists*, wat inhoudt dat zij allen kiezen voor een stabiele toekomst, vertrouwen hebben in die toekomst en zich eigenlijk weinig zorgen maken over precarisering op de arbeidsmarkt in hun eigen toekomst. Het verschil uit zich in de aanwezigheid van een duidelijke plan om tot dat arbeidssucces te komen, of het ontbreken van dat expliciete plan.

Woningmarkt

Naast precarisering op de arbeidsmarkt staat in deze scriptie ook precarisering op de woningmarkt centraal. Deze precarisering op de woningmarkt treft vooral jongere starters die een eerste woning willen gaan huren of al op zoek zijn naar een eerste woning om te kopen.

Respondenten is gevraagd naar hun toekomstverwachtingen wat wonen betreft, en naar hun verwachte tijdlijn over vijf jaar en over twintig tot dertig jaar. Wat op dit onderwerp als eerste opvalt is het feit dat alle respondenten zichzelf op de korte termijn nog zien huren of zelfs thuis blijven wonen, omdat het bemachtigen van een eigen huur- of koopwoning nog niet tot de mogelijkheden lijkt te behoren. Volgens respondent L-HBO schuurt dat met de algemene verwachtingen: *“Ik woon nu, dus zeg maar nog thuis en dat was eigenlijk niet helemaal de bedoeling. Want natuurlijk is het eigenlijk gewoon het idee van je gaat studeren, dan ga je uit huis.”* Hieruit blijkt dat jongeren al vroeg geconfronteerd worden met de onmogelijkheid van de woningmarkt op dit moment, zoals ook L2-HBO beaamt: *“Mijn eigen baas is de verhuurder van mijn huis. En ja ik kreeg van hem ook te horen dat hij op een website gezet had dat het appartement te huur stond. En die had binnen een dag al meer dan 300 reacties. Ja, weet je en dat is wel best wel beangstigend.”* Er is een mismatch tussen vraag en aanbod, waar de vraag veel hoger is dan het aanbod en dit leidt tot bijzonder harde concurrentie, wat de respondenten wel enigszins beangstigd.

Wat de toekomst betreft zijn alle respondenten echter wel positief gestemd over hun mogelijkheden om een huis te kunnen kopen, R-UNI: *“Dan hoop ik dat sowieso die studieschuld eindelijk is afbetaald. Dat zou fijn zijn. En dan verwacht ik zeker wel een koophuis. Het zij een eengezinswoning of of wat er dan ook op mijn pad zou mogen komen”* en J-HBO: *“Dan zou ik wel een vrijstaand huis willen, mooie achtertuin weet je wel. Goede baan ook met een hoge functie, want ik studeer natuurlijk voor een leidinggevende functie en dat ik dat dan ook al waar heb gemaakt.”* Toch bestaat er ondanks de toekomstverwachtingen ook onzekerheid over de haalbaarheid van deze idealen, R-HBO: *“Zeker van mijn zaak? Ja, Ik weet het niet. Ik vind het een beetje lastig. Het is meer dat ik het hoop. En dat ik me daaraan vasthoud en het met die insteek probeer toch wel te halen ofzo?”*

Uit de korte termijnvisie van de respondenten valt op te maken dat zij zichzelf geen

illusies maken en zich neerleggen bij het feit dat ze in de nabije toekomst of nog thuiswonen, of moeten huren. Dit past bij wat Waldron (2021) *Generation Rent* noemt. Deze generatie studenten/starters zijn zich bewust van het feit dat het kopen van een woning nog niet tot de mogelijkheden behoort en zal moeten huren. Wat de respondenten ook steekt is de competitie die is ontstaan op de woningmarkt en het feit dat ze niet kunnen voldoen aan hetgeen ‘normaal’ gevonden wordt. Dit is een schoolvoorbeeld van Allison’s (2013) definitie van precarisering. McKee (2012) stelt ook dat het in de Westerse wereld normaal gevonden wordt om een huis te bezitten, maar dat dit normaal vinden eigenlijk een verouderd beeld is. In dit beeld komt ook de *fallacy of choice* naar voren van McKee et al. (2017). Jongeren denken namelijk dat zij nog steeds de keuze hebben om wel of niet uit huis te gaan, te huren of te kopen, terwijl die vrije keuze eigenlijk nauwelijks meer aanwezig is. Door de moordende concurrentie op de markt heeft iedereen zich neergelegd bij de huidige situatie, terwijl er eigenlijk niet is gerefereerd naar eventueel overheidsingrijpen op de woningmarkt. Dit is toch wel bijzonder vanwege het overheidsplan om in 2030 een miljoen nieuwe woningen te hebben gebouwd. Het ontbreken van de overheid is in lijn met wat Sennet (1997) stelt over het nieuw-kapitalisme waarin wij ons begeven: naarmate de markt machtiger wordt, neemt die van de staat af.

De toekomstnarratieven binnen dit onderdeel van de economische dimensie lopen uiteen. In de toekomst op korte termijn zijn alle respondenten zich bewust van de markt en proberen zij deze in sommige gevallen zelfs te vermijden, maar geen enkele respondent denkt op korte termijn een huis te kunnen kopen. Dit leidt tot de typering *short-term incapable*. Omdat alle respondenten zich bewust zijn van de precare situatie waarin zij zich nu begeven en de onmogelijkheid erkennen van hun wens om op korte termijn een huis te bezitten. Op de lange termijn zijn er twee verschillende narratieven te vinden, enerzijds een narratief van positieve zekerheid wat betreft het bezitten van het gewenste huis. Anderzijds een narratief

van onzekerheid wat betreft de haalbaarheid van het bezitten van het gewenste huis. Het eerste narratief kan *patient but firm* genoemd worden, omdat men verwacht dat geduld en economische vooruitgang loont. Het tweede narratief kan *patient but insecure* worden genoemd, omdat men nog onzeker is over de toekomst wat betreft het bezitten van een gewenste woning.

Klimaat

Het belangrijkste concept binnen deze scriptie is klimaatverandering binnen het kapitaloceen zoals bedoeld door Moore (2017). Om te onderzoeken in hoeverre respondenten met klimaatverandering bezig zijn is hen eerst gevraagd of ze het klimaat hebben zien veranderen en daarna in hoeverre zij zich daar zorgen over maken. Sommige respondenten gaven aan dat zij het klimaat hebben zien veranderen in hun directe omgeving, L-HBO: *“Het is natuurlijk aan alles te zien. Je hebt eigenlijk geen winter meer. Het heeft hier al een hele lange tijd niet gesneeuwd en het wordt gewoon heel snel, heel warm.”* Anderen gaven aan dat ze het klimaat hebben zien veranderen via de media, M-HBO: *“Ja, ik denk dat ik het klimaat wel heb zien veranderen, maar voornamelijk via tijdschriften, social media, nieuwsprogramma’s, voornamelijk via interactieve dingen.”* Gevraagd naar waar de verantwoordelijkheid voor de oplossingen liggen voor klimaatverandering, wezen veel respondenten naar de overheid, X-UNI: *“Ik denk dat daar de politici wel politiek verantwoordelijk moeten zijn, want die ja die leggen regels op. Je kan niet verwachten dat elk elke bewoner, elk individu, dat initiatief zelf toont.”* J-HBO: *“Ja de regeringen, die moeten gewoon strengere maatregelen of richtlijnen opleveren voor grote bedrijven en die moeten gewoon misschien sancties opleggen.”* Hieruit blijkt tevens dat burgers niet de aangewezen actoren zijn voor de aanpak van klimaatverandering, wat duidt op een gebrek aan verantwoordelijkheid(-sgevoel). Hiernaast speelt ook de verwachte impact van ons land een rol in de vermeende verantwoordelijkheid,

R-HBO: *“We zijn echt een druppel op heel de wereldkaart ... Moeten we dan zoveel soort van opofferen voor iets wat wij als klein Nederland misschien niet echt kunnen realiseren.”*

De respondenten hebben, zoals hierboven staat, allemaal het klimaat op een manier zien veranderen. Ook zijn ze bevraagd naar hoe zij de toekomst van het klimaat voor zich zien op de korte termijn en op de lange termijn. Op de korte termijn verwachten de respondenten geen of nauwelijks veranderingen, M-HBO: *“Ik denk dat er over 5 jaar zo direct nog niet extreem veel zou veranderen.”*, N-HBO: *“Ik denk dat er over 5 jaar nog niet zo'n heel groot verschil zal zijn met hoe het nu is.”* Gevraagd naar de verwachte toekomst van het klimaat op de lange termijn liepen de verwachtingen nogal uiteen, sommige respondenten zijn van mening dat het al een verloren zaak is, R-UNI: *“Ik denk dat we echt wel in de penarie zitten over een aantal jaar. Ik weet niet of het een probleem is dat daadwerkelijk op te lossen valt, niet als niet alle neuzen dezelfde kant op staan.”* En G-UNI: *“Ja, ik denk een beetje dat het een verloren zaak is ... We zijn al eigenlijk al veel te laat.”* Andere respondenten verwachten eigenlijk weinig veranderingen en hebben vertrouwen in de toekomst, N-HBO: *“Ik denk dat we dan met de huidige opkomst van technologie. Zeg maar de natuur even een beetje wat meer aan het rechte trekken zijn. Ja terug naar 10, 15 jaar geleden.”* L2-HBO: *“Ik denk, als we het nu allemaal omdraaien dat het juist allemaal positiever gaat worden... We moeten ons klimaat kunnen aanpassen, aanpassen met technologie en dat allemaal op een duurzame manier.”*

Uit de data blijkt dat de respondenten het klimaat wel hebben zien veranderen, maar niet voldoende om bij iedereen zorgen op te wekken voor de eigen, lokale leefomgeving. Volgens Roeser (2012) voelen mensen een gebrek aan urgentie omdat het klimaatprobleem wordt gezien als een probleem van later en in een ver land. Volgens Roeser moet er ingespeeld worden op de emotie van mensen om dit aan te kunnen pakken. Maar door het gebrek aan urgentie, is er ook een gebrek aan emotie. Het delegeren van de

verantwoordelijkheid voor de aanpak van klimaatverandering aan overheden is iets waar ook Cuomo (2011) zich hard voor maakt. Hij is van mening dat, net als de respondenten, de verantwoordelijkheid bij individuen in de samenleving leggen niet tot de gewenste oplossing zal leiden. Hij ondersteunt de stelling dat de verantwoordelijkheid bij overheden en grote bedrijven moet worden gelegd. Dit zorgt er echter ook voor *climate change denial* voor de samenleving een grote uitdaging blijft (Bowden, Nyberg & Wright, 2019).

Er blijken ook verschillende narratieven te bestaan onder de respondenten over de toekomst van het klimaat. Enerzijds zijn er *eco-catastrophists* (R-UNI en G-UNI) die niet meer geloven dat het klimaatprobleem goed gaat komen. Anderzijds zijn er *post-naturalists* (N-HBO en L2-HBO), die geloven dat de mens de natuur volledig in handen kan krijgen en naar eigen inzicht kan manipuleren en hierdoor de klimaatverandering kan stoppen of terugdraaien (Bonneuil, 2015). *Post-naturalists* zijn techno-optimistisch, Ribeiro en Soromenho-Marques (2022) zien dit optimisme echter als een gevaarlijk precedent, omdat het de verantwoordelijkheid wegneemt bij de politiek en de maatschappij. Zij stellen dat een zekere mate van *techno-washing* de discourse omtrent klimaatverandering en de bestrijding daarvan beïnvloedt. De ongrijpbaarheid van het probleem leidt in essentie dus tot twee narratieven: enerzijds het narratief van een onomkeerbare klimaat-catastrofe als dusdanig groot en onoplosbaar probleem (*eco-catastrophists*) en anderzijds het techno-optimistisch narratief, waarin men de macht moet grijpen over de natuur en inzetten naar diens goeddunken (*post-naturalists*).

Gecombineerde toekomstnarratieven

Wanneer men kijkt naar de verschillende combinaties die te maken zijn met beide dimensies, komen er vier verschillende opties voor narratieven uit. Deze vier opties zullen hieronder uitgezet worden en er zal een koppeling plaatsvinden met de data om te kijken van welke van

de vier narratieven er wel of geen sprake is binnen de toekomstnarratieven van jongeren.

De eerste mogelijke combinatie is die waarbij men denkt dat zowel de economie als het klimaat een positieve toekomst tegemoet gaat. Van dit narratief zijn meerdere voorbeelden gevonden in de interviews. De economisch positieve toekomst is voornamelijk aanwezig op de lange termijn. Door het vertrouwen in de eigen competenties verwachten de respondenten een succesvolle arbeidstoekomst tegemoet te gaan, waarin zij een stabiele carrière ambiëren. Vanuit het gegeven dat zij een carrière met zekerheid tegemoet gaan, denken zij ook op de woningmarkt uiteindelijk succesvol te zijn en een eigen huis te bezitten. Wat de toekomst van klimaat betreft waren sommige respondenten ook positief gestemd. Deze positiviteit kwam voort uit het vertrouwen in de wetenschap en technologische ontwikkelingen. Hiernaast waren deze respondenten van mening dat de politiek verantwoordelijk en in staat is om de klimaatverandering, in combinatie met de technologische ontwikkelingen, op te lossen. Dit zowel economisch als ecologisch positief narratief zal worden getypeerd als *economically responsible-ecologically hopeful*.

De tweede mogelijke combinatie van narratieven is die waarbij men over de economische toekomst positief is, maar over de toekomst van het klimaat negatief. Ook hierbij is de positiviteit omtrent de economische toekomst afkomstig van het vertrouwen in de eigen competenties om economische precarisering te voorkomen. Het vertrouwen in een succesvolle arbeidstoekomst ligt ten grondslag aan het succes op de woningmarkt, net zoals bij het bovenstaande narratief. Het vertrouwen in het toekomstig economisch succes betekent echter niet dat deze respondenten denken dat het klimaat ook een goede toekomst tegemoet gaat. Enerzijds komt dit door het niet nemen van verantwoordelijkheid door de samenleving, maar afschuiven op overheden. Anderzijds komt dit door het feit dat deze respondenten denken dat het al te laat is om al te acteren, omdat men te lang bezig is geweest met de kapitalistische praktijken. Dit economisch positief en ecologisch negatieve narratief zal

worden getypeerd als *economically responsible-ecologically hopeless*.

De derde mogelijke combinatie van narratieven is die waarbij men over de economische toekomst negatief is, maar over de toekomst van het klimaat positief. Voor de aanwezigheid narratief is weinig tot geen bewijs gevonden. De enige nuance die kan worden aangebracht wat betreft de negatieve visie wat de economische toekomst betreft is de onzekerheid die de toekomst met zich meebrengt wat betreft de woningmarkt. Over de toekomst op de arbeidsmarkt was iedereen louter positief. Ondanks dat er weinig tot geen bewijs is gevonden voor dit narratief kan het getypeerd worden als *economically insecure-ecologically hopeful*.

De vierde en tevens laatste mogelijke combinatie van narratieven die kan worden gemaakt op basis van de twee dimensies is die waarbij men over zowel de economische toekomst als de ecologische toekomst negatief is. Voor deze combinatie is geen enkel bewijs gevonden in de data en daarom kan dit narratief, wat dit onderzoek betreft, als niet bestaand bestempeld worden. Als aanvulling hierop kan er ook nog gesteld worden dat er eigenlijk in geen enkele van de vier combinaties een verband te vinden was tussen de toekomstverwachtingen op economisch en ecologisch gebied in de vorming van één toekomstnarratief. Hieruit blijkt dat de *environmental sociology 1.0* van Bowden (2017) nog steeds bestaat. De natuur en de economische maatschappij worden nog steeds als aparte entiteiten gezien. Ondanks dat er wel bewustzijn bestaat over het causaal interacteren van beide dimensies, is dit inzicht in de praktijk nog niet dusdanig doorgedrongen.

Conclusie en discussie

Om de vraag *'Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?'* te beantwoorden, moesten eerst de kapitalocene condities worden uitgezet.

Precarisering op de arbeids- en woningmarkt vormden de economische dimensie, het klimaat vormde de ecologische dimensie. Deze zullen eerst apart besproken worden, daarna zullen alle kapitalocene condities worden gecombineerd om de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden. Hierna zullen de beperkingen van het onderzoek worden besproken en aanbevelingen worden gedaan voor vervolgonderzoek.

Economische dimensie

Uit de interviews is gebleken dat jongeren zich bewust zijn van de marktwerking op de arbeids- en woningmarkt. Wat opvalt is dat er voor beide markten hetzelfde gebeurt wat betreft de toekomstnarratieven van jongeren. Op beide markten is er namelijk sprake van bewustzijn wat betreft de risico's op de korte termijn. Voor de arbeidsmarkt betekent dit concreet dat men verwacht in het begin van de carrière nog op enigszins flexibele of op tijdelijke basis te werken. Op de woningmarkt zijn de jongeren zich bewust van hun preciaire situatie met betrekking tot het bezitten van een huis en kiezen zij ervoor om toch te huren of om thuis te blijven wonen en betreding zo lang mogelijk uit te stellen. Vanuit dit bewustzijn wat betreft de condities die in de economische dimensie van toepassing zijn, stellen jongeren zich geduldig op. Zij hopen dat dit geduld hen op de lange termijn zal helpen om wel succesvol te zijn op beide gebieden. Dit geduld kunnen de jongeren zich veroorloven omdat ze allemaal vertrouwen hebben in de competenties die zij bezitten en in de waarde van de opleidingen die zij volgen. Ze kiezen er dan ook voor om op de lange termijn een stabiele en

zekere carrière op te bouwen, om deze competenties te verzilveren. Op basis van dit vertrouwen gaan ze ervan uit dat zij op de lange termijn succesvol zullen zijn op beide gebieden van de economische dimensie. Het succes op de woningmarkt is afhankelijk van het succes op de arbeidsmarkt, door het vertrouwen in het toekomstig succes op de arbeidsmarkt, verwachten de jongeren ook succes op de woningmarkt. Voor de economische dimensie zijn drie narratieven het belangrijkste om precarisering te voorkomen, vertrouwen, keuze voor stabiliteit en geduld. Dat blijkt ook uit de vier typering die we hebben gemaakt in de resultatenanalyse. Voor de arbeidsmarkt waren dat *confident workerist* en *hopeful workerists*, voor de woningmarkt waren dit *patient but firm* en *patient but insecure*.

Ecologische dimensie

Wat klimaat betreft gaven alle respondent aan dat ze wel iets hadden zien veranderen, hetzij in de eigen omgeving of via de media. Wat dit onderwerp betreft lagen voor de korte termijn de meningen dicht bij elkaar, maar voor de lange termijn lagen deze soms mijlenver uiteen. Op de korte termijn verwachten jongeren weinig verandering wat het klimaat betreft. Hierop ondernemen zij dan ook geen actie en bestaat er weinig tot geen gevoel van urgentie. Op de lange termijn kwamen er twee verschillende narratieven naar voren. Enerzijds waren er jongeren die vertrouwen hadden in de politiek, de wetenschap en technologische ontwikkeling om de klimaatverandering te beperken, stoppen of zelfs terug te draaien. Deze groep werd getypeerd als *post-naturalists*. Zij geloofden namelijk ook dat het mogelijk is dat de mens de natuur, middels technologie, kan beheersen en manipuleren. Het belangrijkste aspect van de narratief is het ontbreken van eigen verantwoordelijkheid voor de toekomst van het klimaat. Alle verantwoordelijkheid voor de oplossing van het probleem wordt namelijk afgeschoven op andere partijen dan henzelf.

Aan de andere kant waren er jongeren die van mening waren dat iedereen eigenlijk al

te laat is met het aanpakken van de klimaatverandering. Zij waren wel van mening dat iedereen nog zijn best moet doen om het klimaat aan te pakken, maar dat het terugdraaien van de gedane veranderingen een hopeloze zaak is. Zij denken dat de mens al over de grenzen van de natuur gegaan is en dat de gedane schade onherstelbaar is en naarmate de tijd vordert alleen maar erger wordt. Deze groep werd getypeerd als *eco-catastrophists*. Het intrinsieke verschil tussen beide narratieven is het verantwoordelijkheidsvraagstuk. Waar de *post-naturalists* geen verantwoordelijkheid nemen voor de toekomst van het klimaat, doen de *eco-catastrophists* dat wel, door te stellen dat men ook zelf moet proberen een steentje bij te dragen.

Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?

Jongeren navigeren een toekomst voor zichzelf door zich te focussen op de eigen competenties en het vertrouwen te hebben in het eigen kunnen. Het vertrouwen in zichzelf en de mate van *choice* (Thomson et al., 2002) die zij hebben, uit zich in positieve narratieven. Zeker wat de economische dimensie betreft is er een sterk bewustzijn van de huidige situatie. Op de arbeidsmarkt uit zich dit in het worden van *workerists* (Mrozowicki & Trappman, 2021). Op de woningmarkt uit dit zich vooral in het bewustzijn van de *fallacy of choice* (McKee et al., 2017). Op de lange termijn verwachten jongeren economisch gezien succes, omdat zij een *dystopisch* narratief hebben (Nordensvard, 2014). Ze begrijpen de huidige realiteit goed en kunnen deze kritisch beoordelen. Door te beredeneren wat nodig is om tot succes te komen, hebben de jongeren een hoopvolle toekomst. Wat de ecologische dimensie betreft is er sprake van *reflexive impotence* (Fisher, 2009). Men is zich bewust van de ontwikkelingen van het klimaat maar acht zich niet in staat om hier nog veranderingen in te brengen. Hierdoor komt voornamelijk naar voren dat men ofwel de verantwoordelijkheid voor het klimaat afschuift op anderen (*post-naturalists*), of alle hoop is verloren dat het nog goed

komt (*eco-catastrophists*) (Bonneuil, 2015).

Jongeren navigeren een toekomst voor zichzelf door zich af te vragen waar zij wel of geen invloed op uit kunnen oefenen. Zaken waarbij zij wel een gevoel van *choice* (agentschap) ervaren, proberen zij op een positieve en zo toekomstbestendige manier te navigeren. Bij uitdagingen waarbij een gevoel van *fate* (Thomson et al., 2002) overheerst, voelen jongeren een mindere mate van verantwoordelijkheid en urgentie omdat het buiten hun capaciteiten ligt om er wat aan te doen. Jongeren proberen dus voor hun toekomst onder kapitalocene condities te doen wat zij voor zichzelf kunnen doen om een positieve toekomst tegemoet te gaan. Zolang zij zelf invloed uit kunnen oefenen op de eigen situatie, zullen zij hun best doen om deze te verbeteren, wat leidt tot positieve narratieven. Wanneer zij geen invloed uit kunnen oefenen op de eigen situatie proberen zij deze of te vermijden, of de verantwoordelijkheid voor de oplossing bij anderen weg te leggen, wat leidt tot zowel positieve als negatieve narratieven.

Discussie

Dit onderzoek heeft ook zijn beperkingen. Ten eerste is er gesproken met studenten binnen de pechgeneratie, deze generatie is echter niet volledig representatief voor alle jongeren in Nederland. Ook gezien de herinvoering van de basisbeurs vanaf schooljaar 2023-2024 zou het interessant kunnen zijn om te bekijken in hoeverre de narratieven verschillen van hen die wel onderdeel zijn van de pechgeneratie. Een tweede beperking is het feit dat er alleen is gesproken met Nederlandse studenten, daar Nederland als relatief ‘veilig’ wordt ervaren wanneer het gaat om de gevolgen van klimaatverandering. Om tot een beter beeld te komen van hoe jongeren in het algemeen denken over hun toekomst onder kapitalocene condities, want deze condities zijn niet alleen hier zichtbaar, zou het nuttig kunnen zijn om buiten de landsgrenzen te kijken naar de toekomstnarratieven van jongeren daar. Een derde beperking

van dit onderzoek is de afbakening van slechts twee contexten binnen de economische dimensie. De kapitalocene condities binnen de economische dimensie betreft meerdere contexten zoals bijvoorbeeld de overheid (Sennet, 1997) en het onderwijs (Fisher, 2009). De toekomstnarratieven wat deze contexten betreft zou een breder beeld kunnen schetsen van zowel de omvang van als de omgang met kapitalocene condities in de toekomst.

Aanbevelingen voor vervolgonderzoek zouden dan ook zijn om buiten de landsgrenzen te bekijken hoe jongeren een toekomst navigeren onder deze condities. Een beperking die ook Mrozowicki en Trappman (2021) onderschrijven. Daarnaast zou nog een aanbeveling zijn om niet slechts aan hoogopgeleide studenten te vragen hoe zij een toekomst navigeren, daar zij niet representatief zijn voor alle jongeren, maar ook lager-opgeleiden diezelfde vraag te stellen. Dit zou inzicht kunnen bieden in hoe verschillende groepen in de samenleving denken een toekomst te gaan vormen. Ook is het interessant om een dieper inzicht te krijgen in waarom er verschillen bestaan wat betreft toekomstnarratieven en het klimaat (Bonneuil, 2015). De achtergrond van deze verschillen zou verder onderzocht kunnen worden om meer inzicht te krijgen in waarom de verwachte toekomst van mensen wat het klimaat betreft zover uiteenlopen.

Referentielijst

- Adams, W. M. (2015). Conducting Semi-Structured Interviews. *John Wiley & Sons, Inc. eBooks*, 492–505. <https://doi.org/10.1002/9781119171386.ch19>
- Allison, A. (2013). *Precarious Japan*. Durham: Duke University Press.
- Barelli, E., Tasquier, G., Caramaschi, M., Satanassi, S., Fantini, P., Branchetti, L., & Levrini, O. (2022). Making sense of youth futures narratives: Recognition of emerging tensions in students' imagination of the future. *Frontiers in Education*, 7. <https://doi.org/10.3389/feduc.2022.911052>
- Barhate, B., & Dirani, K. M. (2021). Career aspirations of generation Z: a systematic literature review. *European Journal of Training and Development*, 46(1/2), 139–157. <https://doi.org/10.1108/ejtd-07-2020-0124>
- Bazzani, G. (2023). Futures in Action: Expectations, Imaginaries and Narratives of the Future. *Sociology*, 57(2), 382–397. <https://doi.org/10.1177/00380385221138010>
- Bertel, T. F. (2013). “It’s like I trust it so much that I don’t really check where it is I’m going before I leave”: Informational uses of smartphones among Danish youth. *Mobile media and communication*, 1(3), 299–313. <https://doi.org/10.1177/2050157913495386>
- Bode, C., & Dietrich, R. (2013). *Future Narratives: Theory, Poetics, and Media-Historical Moment*. <http://ci.nii.ac.jp/ncid/BB17007504>
- Bonneuil, C. (2015). The Geological Turn : Narratives of the Anthropocene. In *The Anthropocene and the Global Environmental Crisis* (pp. 17–31). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315743424>
- Bowden, G. (2017). An Environmental Sociology for the Anthropocene. *Canadian Review Of Sociology/revue Canadienne De Sociologie*, 54(1), 48–68. <https://doi.org/10.1111/cars.12138>

- Bowden, V. K., Nyberg, D., & Wright, C. V. (2019). Planning for the past: Local temporality and the construction of denial in climate change adaptation. *Global Environmental Change-human and Policy Dimensions*, 57, 101939. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.101939>
- Butina, M. (2015). A Narrative Approach to Qualitative Inquiry. *Clinical laboratory science*, 28(3), 190–196. <https://doi.org/10.29074/ascls.28.3.190>
- Carreri, A. (2021). Imagined futures in precarious working conditions: A gender matter? *Current Sociology*, 70(5), 742–760. <https://doi.org/10.1177/00113921211001089>
- CBS. (2021). *Klimaatverandering en energietransitie: opvattingen en gedrag van Nederlanders in 2020*. Geraadpleegd op 4 maart 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/klimaatverandering-en-energietransitie-opvattingen-en-gedrag-van-nederlanders-in-2020?onepage=true>
- CBS. (2022). *Studieschuld blijft toenemen*. Geraadpleegd op 4 maart 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2022/37/studieschuld-blijft-toenemen>
- Cuomo, C. J. (2011). Climate Change, Vulnerability, and Responsibility. *Hypatia: A Journal of Feminist Philosophy*, 26(4), 690–714. <https://doi.org/10.1111/j.1527-2001.2011.01220.x>
- Erasmus Magazine. (2023). *Studenten blijven langer bij ouders wonen*. Erasmus Magazine. <https://www.erasmusmagazine.nl/2023/05/11/studenten-blijven-langer-bij-ouders-wonen/>
- Fisher, M. (2009). *Capitalist Realism: Is there no Alternative?*, Winchester: Zero Books
- Foster, J. B., & Clark, B. (2009). The Paradox of Wealth: Capitalism and Ecological Destruction. *Monthly Review*, 61(6), 1. https://doi.org/10.14452/mr-061-06-2009-10_1
- Geef, D. (2015). *Late capitalism and its fictitious future(s)* [PhD-proefschrift]. Rheinischen Friedrich-Wilhelms-Universität.

- Jameson, F. (1991). Postmodernism, or, The cultural logic of late capitalism. *Choice Reviews Online*, 28(08), 28–4470. <https://doi.org/10.5860/choice.28-4470>
- McBrien, J. (2016). Accumulating Extinction: Planetary Catastrophism in the Necrocene. Chapter in Moore, J.W. (ed.). *Anthropocene or Capitalocene? Nature, History, and the Crisis of Capitalism*. Kairos PM Press: Oakland.
- McKee, K. (2012). Young People, Homeownership and Future Welfare. *Housing Studies*, 27(6), 853–862. <https://doi.org/10.1080/02673037.2012.714463>
- McKee, K., Moore, T., Soaita, A. M., & Crawford, J. (2017). ‘Generation Rent’ and The Fallacy of Choice. *International Journal of Urban and Regional Research*, 41(2), 318–333. <https://doi.org/10.1111/1468-2427.12445>
- Mesch, G. S. (2012). Technology and youth. *New Directions for Youth Development*, 2012(135), 97–105. <https://doi.org/10.1002/yd.20032>
- Milkoreit, M. (2017). Imaginary politics: Climate change and making the future. *Elementa*, 5. <https://doi.org/10.1525/elementa.249>
- Mohandesi, S. (2017). *Precarity Rising - Viewpoint Magazine*. Viewpoint Magazine. <https://viewpointmag.com/2015/06/15/precarity-rising/>
- Moore, J. H. (2017). The Capitalocene, Part I: on the nature and origins of our ecological crisis. *The Journal of Peasant Studies*, 44(3), 594–630. <https://doi.org/10.1080/03066150.2016.1235036>
- Mrozowicki, A., & Trappmann, V. (2021). Precarity as a Biographical Problem? Young Workers Living with Precarity in Germany and Poland. *Work, Employment & Society*, 35(2), 221–238. <https://doi.org/10.1177/0950017020936898>
- Nationale Onderwijsgids. (2022). *Inflatie zorgt voor meer stress bij studenten dan de coronacrisis*. <https://www.nationaleonderwijsgids.nl/hbo/nieuws/62247-inflatie-zorgt-voor-meer-stress-bij-studenten-dan-de-coronacrisis.html>

- Nederlands Jeugdinstituut. (z.d.). *Oorzaken en gevolgen van geldzorgen bij jongeren*.
<https://www.nji.nl/armoede/oorzaken-en-gevolgen-van-geldzorgen-bij-jongeren>
- Nordensvard, J. (2014). Dystopia and disutopia: Hope and hopelessness in German pupils' future narratives. *Journal of Educational Change*, 15(4), 443–465.
<https://doi.org/10.1007/s10833-014-9237-x>
- NOS. (2021). VN-onderzoek: vooral jongeren zien klimaatverandering als gevaar. *NOS*.
<https://nos.nl/artikel/2403078-vn-onderzoek-vooral-jongeren-zien-klimaatverandering-als-gevaar>
- Oomen, J., Hoffman, J., & Hajer, M. (2021). Techniques of futuring: On how imagined futures become socially performative. *European Journal of Social Theory*, 25(2), 252–270. <https://doi.org/10.1177/1368431020988826>
- Pichler, M., Brand, U., & Görg, C. (2020). The double materiality of democracy in capitalist societies: challenges for social-ecological transformations. *Environmental Politics*, 29(2), 193–213. <https://doi.org/10.1080/09644016.2018.1547260>
- Ribeiro, S., & Soromenho-Marques, V. (2022). The Techno-Optimists of Climate Change: Science Communication or Technowashing? *Societies*, 12(2), 64.
<https://doi.org/10.3390/soc12020064>
- Roeser, S. (2012). Risk Communication, Public Engagement, and Climate Change: A Role for Emotions. *Risk Analysis*, 32(6), 1033–1040. <https://doi.org/10.1111/j.1539-6924.2012.01812.x>
- Sennet, R. (1997). The New Capitalism. *Social Research*, 64(2), 161–180.
<http://www.jstor.org/stable/40971180>
- Sharma, G. (2017). Pros and cons of different sampling techniques. *International journal of applied research*, 3(7), 749–752.
<https://www.allresearchjournal.com/archives/2017/vol3issue7/PartK/3-7-69-542.pdf>

Squire, C. (2012). Narratives and the Gift of the Future. *Narrative Matters*, 2(1), 67–82.

<https://journals.lib.unb.ca/index.php/NW/article/download/19499/21067>

Tan, L. P., Johnstone, M., & Yang, L. (2016). Barriers to Green Consumption Behaviours:

The Roles of Consumers' Green Perceptions. *Australasian Marketing Journal (amj)*,

24(4), 288–299. <https://doi.org/10.1016/j.ausmj.2016.08.001>

Thomson, R., Bell, R., Holland, J., Henderson, S., McGrellis, S., & Sharpe, S. (2002). Critical

Moments: Choice, Chance and Opportunity in Young People's Narratives of

Transition. *Sociology*, 36(2), 335–354. <https://doi.org/10.1177/0038038502036002006>

Waldron, R. T. (2021). Generation Rent and housing precarity in 'post crisis' Ireland. *Housing*

Studies, 38(2), 181–205. <https://doi.org/10.1080/02673037.2021.1879998>

Williams, M., & Moser, T. (2019). The Art of Coding and Thematic Exploration in Qualitative

Research. *International Management Review*, 15(1), 45.

<https://www.questia.com/library/journal/1P4-2210886420/the-art-of-coding-and->

[thematic-
exploration-in-qualitative](https://www.questia.com/library/journal/1P4-2210886420/the-art-of-coding-and-thematic-exploration-in-qualitative)

Appendix I: Topiclist

Opening

- Heel erg bedankt voor je deelname aan dit onderzoek. We gaan het in dit interview hebben over de toekomst, enerzijds de maatschappelijke toekomst met het oog op het economische karakter van de maatschappij en jouw verwachtingen en ervaringen daaromtrent. Anderzijds gaan we het hebben over de veranderingen van het klimaat en de toekomst die je wat dat betreft voor je ziet. Tot slot zullen we het in het algemeen hebben over jouw toekomstverwachtingen en hoe jij deze voor je ziet.
- Het doel van dit onderzoek is het inzichtelijk krijgen wat voor toekomstverwachtingen jongeren hebben in een maatschappij waarin wij voor veel uitdagingen en verantwoordelijkheden komen te staan. Dit onderzoek wordt gedaan in het kader van mijn afstudeerscriptie.
- Voor we beginnen wil ik graag benadrukken dat dit interview goed zal worden opgeslagen en dat je gegevens zullen worden geanonimiseerd. Dit interview zal worden opgenomen en verwerkt om te kunnen analyseren. Na het onderzoek worden de opnames verwijderd. Om mijn omgang met jouw gegevens te waarborgen heb ik nog een formulier dat je in mag vullen.

Introductie

- Zou je jezelf voor willen stellen?
- Wat voor studie/werk doe je?
- Waar woon je?

Ontwikkeling over tijd

- Heb je een fijne jeugd gehad?
- Was je veel buiten te vinden?
- Denk je dat we nu in een andere tijd leven dan vroeger?
- Hoe heb je die veranderingen gezien en wat vind je ervan?
- Denk je dat het beter of slechter is geworden?

Toekomst precarisering

- Hoe zie je jouw toekomst voor je wat werk betreft?
- Hoe belangrijk is je beoogde carrière voor je? Waarom?
- Hoe zeker of onzeker ben je van je toekomst wat werk betreft? Waar komt dat door denk je?
- Hoe zie je jouw toekomst voor je wat wonen betreft? Huren/kopen?
- Hoe voel je je bij de gedachte om de woningmarkt te betreden? Waarom voel je je daar zo bij?
- Denk je dat de situatie op de woningmarkt kan veranderen?
- Als je een ruwe schets kan maken, hoe ziet jouw toekomst qua werk en wonen er dan uit over 5 jaar en over 20-30 jaar?

Toekomst klimaat

- Heb je het klimaat zien veranderen? Maak je je daar zorgen over, waarom wel/niet?
- Hoe zie jij de toekomst van het klimaat voor je? Denk je dat de veranderingen nog te stoppen/beperken zijn? Waarom?
- Wie of wat denk jij dat verantwoordelijk is voor het ontstaan van klimaatverandering? Waarom?
- Wie is er volgens jou verantwoordelijk voor de aanpak van klimaatverandering? (grote bedrijven, politiek, maatschappij)
- Als je een ruwe schets kan maken, hoe ziet de toekomst van het klimaat er volgens jou dan uit over 5 jaar en over 30 jaar?

Toekomstverwachting

- Hoe hoopvol kijk je naar de toekomst van de maatschappij?
- Hoe hoopvol kijk je naar de toekomst van het klimaat?
- Hoe hoopvol kijk je naar je eigen toekomst? Denk je dat het beter gaat worden of ben je bang dat het slechter wordt of hetzelfde blijft?

Afsluiting

- Bedankt voor je deelname aan dit onderzoek, mocht je nog vragen hebben kan je die aan mij stellen. Ik wil graag nogmaals benadrukken dat al je gegevens geanonimiseerd worden en niks naar jou terug te herleiden valt.

Appendix II: Checklist ethical and privacy aspects of research

PART I: GENERAL INFORMATION

Project title: Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?

Name, email of student: Ruben de Lange, 504554rl@student.eur.nl

Name, email of supervisor: Dr. Irene van Oorschot, vanoorschot@essb.eur.nl

Start date and duration: 26-03-2023, drie maanden (tot 25-06-2023)

Is the research study conducted within DPAS

YES

If 'NO': at or for what institute or organization will the study be conducted?
(e.g. internship organization)

PART II: HUMAN SUBJECTS

1. Does your research involve human participants. YES

If 'NO': skip to part V.

If 'YES': does the study involve medical or physical research? NO

Research that falls under the Medical Research Involving Human Subjects Act ([WMO](#)) must first be submitted to [an accredited medical research ethics committee](#) or the Central Committee on Research Involving Human Subjects ([CCMO](#)).

2. Does your research involve field observations without manipulations that will not involve identification of participants. NO

If 'YES': skip to part IV.

3. Research involving completely anonymous data files (secondary data that has been anonymized by someone else). NO

If 'YES': skip to part IV.

PART III: PARTICIPANTS

1. Will information about the nature of the study and about what participants can expect during the study be withheld from them? NO
2. Will any of the participants not be asked for verbal or written 'informed consent,' whereby they agree to participate in the study? NO
3. Will information about the possibility to discontinue the participation at any time be withheld from participants? NO
4. Will the study involve actively deceiving the participants? NO
Note: almost all research studies involve some kind of deception of participants. Try to think about what types of deception are ethical or non-ethical (e.g. purpose of the study is not told, coercion is exerted on participants, giving participants the feeling that they harm other people by making certain decisions, etc.).
5. Does the study involve the risk of causing psychological stress or negative emotions beyond those normally encountered by participants? NO
6. Will information be collected about special categories of data, as defined by the GDPR (e.g. racial or ethnic origin, political opinions, religious or philosophical beliefs, trade union membership, genetic data, biometric data for the purpose of uniquely identifying a person, data concerning mental or physical health, data concerning a person's sex life or sexual orientation)? NO
7. Will the study involve the participation of minors (<18 years old) or other groups that cannot give consent? NO
8. Is the health and/or safety of participants at risk during the study? NO
9. Can participants be identified by the study results or can the confidentiality of the participants' identity not be ensured? NO
10. Are there any other possible ethical issues with regard to this study? NO

If you have answered 'YES' to any of the previous questions, please indicate below why this issue is unavoidable in this study.

What safeguards are taken to relieve possible adverse consequences of these issues (e.g., informing participants about the study afterwards, extra safety regulations, etc.).

Are there any unintended circumstances in the study that can cause harm or have negative (emotional) consequences to the participants? Indicate what possible circumstances this could be.

Please attach your informed consent form in Appendix I, if applicable.

Continue to part IV.

PART IV: SAMPLE

Where will you collect or obtain your data?

Op de interviewlocaties die worden afgesproken met respondenten of via Zoom of Microsoft Teams bij online interviews.

Note: indicate for separate data sources.

What is the (anticipated) size of your sample?

700.000

Note: indicate for separate data sources.

What is the size of the population from which you will sample?

10

Note: indicate for separate data sources.

Continue to part V.

Part V: Data storage and backup

Where and when will you store your data in the short term, after acquisition?

De opnames van de interviews zullen in een beveiligde map op een externe harddrive worden bewaard. De uitgeschreven transcripten van de interviews zullen in dezelfde beveiligde map op de externe harddrive worden bewaard en in het coderingsprogramma Atlas.ti

Note: indicate for separate data sources, for instance for paper-and pencil test data, and for digital data files.

Who is responsible for the immediate day-to-day management, storage and backup of the data arising from your research?

Ruben de Lange (ikzelf)

How (frequently) will you back-up your research data for short-term data security?

Iedere week

In case of collecting personal data how will you anonymize the data?

Respondenten zullen worden geanonimiseerd door het gebruik van pseudoniemen

Note: It is advisable to keep directly identifying personal details separated from the rest of the data. Personal details are then replaced by a key/ code. Only the code is part of the database with data and the list of respondents/research subjects is kept separate.

PART VI: SIGNATURE

Please note that it is your responsibility to follow the ethical guidelines in the conduct of your study. This includes providing information to participants about the study and ensuring confidentiality in storage and use of personal data. Treat participants respectfully, be on time at appointments, call participants when they have signed up for your study and fulfil promises made to participants.

Furthermore, it is your responsibility that data are authentic, of high quality and properly stored. The principle is always that the supervisor (or strictly speaking the Erasmus University Rotterdam) remains owner of the data, and that the student should therefore hand over all data to the supervisor.

Hereby I declare that the study will be conducted in accordance with the ethical guidelines of the Department of Public Administration and Sociology at Erasmus University Rotterdam. I have answered the questions truthfully.

Name student: Ruben de Lange

Name (EUR) supervisor: Irene van Oorschot

A handwritten signature in black ink, appearing to be 'R. de Lange', written over a horizontal line.

Date: 25-03-2023

Date:

Appendix III: Informed Consent Form

Informatieblad voor scriptieonderzoek 'Hoe navigeren jongeren een toekomst voor zichzelf onder kapitalocene condities?'

Onder begeleiding van Irene van Oorschot onderzoekt Ruben de Lange de toekomstnarratieën van studenten uit de pechgeneratie onder kapitalocene condities. Met behulp van uw deelname kan dit onderzoek worden gerealiseerd. Ruben is benieuwd naar uw visie omtrent de toekomstverwachtingen en -handelingen. Er zijn geen goede of foute antwoorden.

- Waarom dit onderzoek?** Het doel van dit onderzoek is inzicht krijgen in de toekomstverwachtingen van de pechgeneratie studenten in een ecologisch en economisch uitdagende periode. Het betreft een onderzoek voor een masterscriptie voor de master Arbeid, Organisatie en Management. Dit onderzoek wordt uitgevoerd vanuit de Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Verloop** U neemt deel aan een onderzoek waarbij we informatie zullen vergaren door:
- U te interviewen en uw antwoorden te noteren / op te nemen via audio- of video-opname. Er wordt een transcript uitgewerkt van het interview
- Vertrouwelijkheid** Wij doen er alles aan uw privacy zo goed mogelijk te beschermen. Naast de student zal alleen de scriptiebegeleider, en de tweede lezer van de student toegang krijgen tot alle door u verstrekte gegevens.
- Er wordt op geen enkele wijze vertrouwelijke informatie of persoonsgegevens van of over u naar buiten gebracht, waardoor iemand u zal kunnen herkennen.
- In het onderzoek wordt u aangeduid met een verzonden naam (pseudoniem), tenzij u toestemming heeft verleend om uw naam voor citaten te gebruiken.
- Vrijwilligheid** U hoeft geen vragen te beantwoorden die u niet wilt beantwoorden. Mocht u iets niet in een groep willen vertellen, maar wel privé, dan kunt u Ruben achteraf e-mailen of bellen. Uw deelname is vrijwillig en u kunt stoppen wanneer u wilt.
- Als u tijdens het onderzoek besluit om uw medewerking te staken, zullen de gegevens die u reeds hebt verstrekt tot het moment van intrekking van de toestemming in het onderzoek gebruikt worden.
- Wilt u stoppen met dit onderzoek? Neem dan contact op met Ruben de Lange via 504554rl@student.eur.nl of +31 6 24955594.
- Dataopslag** In de scriptie zullen anonieme gegevens of pseudoniemen worden gebruikt. De audio-opnamen, formulieren en/of andere documenten die in het kader van deze scriptie worden gemaakt of verzameld, worden beveiligd opgeslagen.
- De onderzoeksgegevens worden bewaard voor een periode van tien jaar. Uiterlijk na het verstrijken van deze termijn zullen de gegevens worden

verwijderd of worden geanonimiseerd zodat ze niet meer te herleiden zijn tot een persoon.

Indienen van een vraag of klacht

Indien u specifieke vragen heeft over hoe er met uw persoonsgegevens wordt omgegaan, kunt u deze stellen aan Ruben de Lange via 504554rl@student.eur.nl of +31 6 24955594. U kunt daarnaast een klacht indienen bij de Autoriteit Persoonsgegevens indien u vermoedt dat uw gegevens verkeerd zijn verwerkt.

Door dit toestemmingsformulier te ondertekenen erken ik het volgende:

	JA	NEE
1 Ik ben voldoende geïnformeerd over het onderzoek. Ik heb het informatieblad gelezen en heb daarna de mogelijkheid gehad vragen te kunnen stellen. Deze vragen zijn voldoende beantwoord en ik heb voldoende tijd gehad om over mijn deelname te beslissen.	☐	☐
2 Ik neem vrijwillig deel aan dit onderzoek. Het is mij duidelijk dat ik deelname aan het onderzoek op elk moment, zonder opgaaf van reden, kan beëindigen. Ik hoef een vraag niet te beantwoorden als ik dat niet wil.	☐	☐
Voor deelname aan het onderzoek is het bovendien nodig dat u voor verschillende onderdelen specifiek toestemming geeft. Let wel, als je jonger dan achttien jaar bent, dient een van je ouders/verzorgers dit formulier ook te ondertekenen.		
3 Ik geef toestemming om de gegevens die tijdens dit onderzoek over mij worden verzameld te verwerken zoals is uitgelegd in het bijgevoegde informatieblad.	☐	☐
4 Ik geef toestemming om tijdens het gesprek geluid- en/of video-opnames te maken en mijn antwoorden uit te werken in een transcript.	☐	☐
5 Ik geef toestemming om mijn antwoorden te gebruiken voor quotes in de scriptie van de student.	☐	☐
7 Ik geef toestemming om mijn echte naam te vermelden bij de hierboven bedoelde quotes.	☐	☐
6 Ik geef toestemming om de bij mij verzamelde gegevens te bewaren en in gepseudonimiseerde vorm te gebruiken voor al het verdere onderzoek dat er later mee gedaan kan worden.	☐	☐

Naam deelnemer:

Naam student: Ruben de Lange

Handtekening:

Handtekening:

Datum:

Datum:

